

SKOÐUN

Um gæði nýju íslensku stjórnarskrárinnar – áttundi og síðasti hluti

David A. Carrillo, Stephen. Duvernay og Brandon V. Stracener skrifar

Hér birtist áttunda og síðasta greinin í röð greina eftir þrjá stjórnarskrársérfræðinga við lagadeild háskólans í Berkeley. Í dag gerum við grein fyrir niðurstöðum okkar varðandi stjórnarskrárferlið á Íslandi.

Almenningur getur sett sér lög

Lög eru ekki annað en reglur sem þjóð setur sér sem ramma. Lög eru ekki náttúruleg mál, né heldur gjöf frá einhverjum löggjafa eða fjallkonunni. Gildi stjórnarskrár ræðst af því hvernig hún nýtist samfélaginu. Íslensk lög eru samin af almenningi og fulltrúum hans. Alþingi, stjórnlagaráð og kjósendur voru sammála um að stjórnarskránni þyrfti að breyta og að baki lá óskipt pólitískt afl þjóðarinnar. Ekki var neinnar frekari réttlætningar þörf, ekkert annað yfirvald þyrfti til að leggja blessun sína þar yfir.

Á þeirri stundu var þjóðin löggjafinn.

Stjórnlagaráðið á Íslandi er fágætt dæmi um endurskoðun stjórnarskrár á friðartímum. Sagan varðveitir fá sambærileg dæmi um að þjóð hafi lagst yfir stjórnarskrána til þess að endursemjja hana. Yfirleitt líta stjórnarskrár dagsins ljós eftir stríð eða byltingu, enda hafa þjóðir ekki haft aðstöðu til þess að taka slíkar ákvarðanir á sögulegum tímum nema þegar þannig háttar til.

Þetta gerðu Englendingar árið 1215; þetta gerðu Bandaríkjamenn árið 1776; Frakkar gerðu

það 1789; og röðin kom að Rússum árið 1917. Þetta urðu merkar þjóðir. Vissulega kostaði þessi árangur baráttu, það er mergurinn málsins: Íslendingar endurskoðuðu stjórnarskrá sína á friðartímum og af yfirvegum. Þó sækja tvær spurningar á: eru stjórnarskrárdrögin fremri gömlu stjórnarskránni og er enn ráðrúm til þess að samþykkja frumvarpið.

Betri en sú sem enn er í gildi

Með stjórnarskrárfrumvarpinu færist þetta þrennt til betri vegar: þjóðaratkvæðagreiðslur, aðskilnaður valds og skilvirkt ferli til breytinga.

Eins og málum er nú háttað hefur almenningur ekkert að segja um þau lög sem hann lýtur, hvorki áður en þau eru samin, né á meðan, né á eftir. Það eina sem er hægt að gera til að bregðast við ólögum er að bíða eftir kosningum, kjósa þann sem heitir breytingum, vona að hann nái kjöri og liggja á bæn um að loforðin verði efnd. Frumvarp að nýrri stjórnarskrá gerir ráð fyrir meiri þátttöku almennings við lagasetningu með því að kjósendum verður gert kleift að krefjast þjóðaratkvæðagreiðslu um umdeild lög, og þá verður kjósendum kleift að leggja málefni beint fyrir Alþingi.

Samkvæmt núgildandi stjórnarskrá hefur Alþingi nánast öll völd. Ekki er aðskilnaður valds ríkisstjórnarinnar og er frelsið því í höndum Alþingis. Þessu er kippt í liðinn í nýju stjórnarskrárdögum með valddreifingu innan stjórnarinnar: þar er aðskilnaður framkvæmdavalds og löggjafarvalds og stofnana hvors um sig og þar með er dómsvaldið óháð.

Það er ótrúlega flókið að breyta núgildandi stjórnarskrá. Það er svo dýrt að á sjötíu og þremur árum hefur hún aðeins einu sinni verið tekin til verulegrar endurskoðunar.

Vitaskuld þarf stjórnarskrá að vera varanleg og traust, en þetta erfiða breytingarferli kemur nánast í veg fyrir breytingar. Stjórnarskrárdögum nýju kveða á um aðgengilegra breytingarferli og þar eru stjórnarskrárbreytingar háðar þjóðaratkvæðagreiðslu. Þar með næst betra jafnvægi milli stöðugleika og sveigjanleika en nú, ferlið er einfaldara og verður það Alþingi hvatning til þess að leita til almennings þegar stjórnarskrárbreytinga virðist þörf.

Er stund stjórnarskrárinnar liðin?

Ekki nema þjóðin láti það viðgangast. Það er alltaf tímabært að minna stjórnina á hagsmuni þjóðarinnar.

Láta menn vísvitandi það yfir sig ganga að stjórnin sé vanhæf þótt þeir hafi það í hendi sér að ráða bót á því?

Það er ólíklegt. Þó sjáum við að Íslendingar eru þjakaðir: þeir sem við tókum tali kvarta undan því að alltaf séu sömu stjórnámálamennirnir við völd og að þar skiptist á hneykslismál og stjórnarkreppa. Reyndar sáum við tvær ríkisstjórnir falla og tvennar kosningar á einu ári. Úrslit kosninganna leiddu til svipaðra samsteypustjórna hægri og vinstri flokka og ámóta veikburða ríkisstjórna.

Þetta er þjóðinni í sjálfsvald sett. Erlendir fræðimenn sem skrifa greinar í dagblöð geta ekki bjargað Íslandi. Þeir geta bara vakið athygli á því sem hlýtur að blasa við hverjum manni.

Ef menn eru óánægðir og vilja breytingar nægir ekki að yppa öxlum og segja „þetta reddast“. Menn þurfa að taka frumkvæðið og láta hlutina gerast.

Fyrsta skrefið felst í því að kjósa þá fulltrúa sem verja hagsmuni þjóðarinnar í raun. Ekki kjósa aftur og aftur sömu flokkana sem hafa orðið til vandræða í tímans rás og þá frambjóðendur sem hunsa kröfur almennings um breytingar.

Ef sömu frambjóðendur og sömu flokkar ná kjöri aftur og aftur má búast við fleiri hneykslum, stjórnarkreppu og kosningum að ári. Ef Íslendingar taka ekki til hendinni á Íslandi gerir það enginn fyrir þá og þá breytist aldrei neitt. Við höfum trú á íslensku þjóðinni.

Látið nú til skarar skriða og fagnið þannig með viðeigandi hætti 100 ára fullveldisafmæli Íslands árið 2018.

Höfundar eru stjórnarskrársérfræðingar við lagadeild háskólans í Berkeley.

Um gæði nýju íslensku stjórnarskrárinnar – sjöundi hluti

Þetta er sjöunda greinin í flokki greina eftir þrjá sérfræðinga í stjórnskipunarrétti við lagadeildina í Berkeley-háskóla í Kaliforníu. Við skoðum þá gagnrýni sem stjórnarskrárferlið á Íslandi hefur sætt og vísum henni á bug með rökstuðningi.

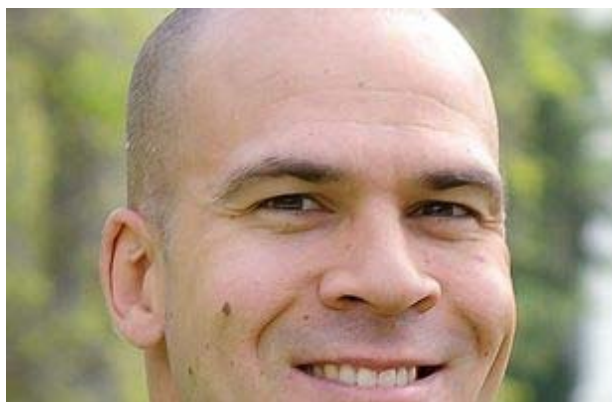
🕒 20.11.2017 15:46

Um gæði nýju íslensku stjórnarskrárinnar – sjötti hluti

Þetta er sjötta greinin í flokki greina eftir þrjá sérfræðinga í stjórnskipunarrétti við lagadeildina í Berkeley-háskóla í Kaliforníu. Við skoðum þá gagnrýni sem stjórnarskrárferlið á Íslandi hefur sætt og vísum henni á bug með rökstuðningi.

🕒 25.10.2017 15:14

Um gæði nýju íslensku stjórnarskrárinnar – fimmti hluti

Þetta er fimmta greinin í flokki greina eftir þrjá sérfræðinga í stjórnskipunarrétti við lagadeildina í Berkeley-háskóla í Kaliforníu. Við skoðum þá gagnrýni sem stjórnarskrárferlið á Íslandi hefur sætt og vísum henni á bug með rökstuðningi.

🕒 4.10.2017 16:24